

3. *Каленик В.І., Каленик М.В.* Питання загальної методики навчання фізики / Пробн. навч. посібник. — Суми: РВВ СДПУ ім. А.С.Макаренка, 2000. — 125 с.
4. *Каленик В.І., Каленик М.В.* Шкільний курс фізики / Метод. посібник. — Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2001. — 116 с.
5. *Каленик В.І., Каленик М.В.* Лабораторні заняття з методики навчання фізики Ч.1. Методика і техніка демонстраційного експерименту з фізики / Навч. посібник. — Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2002. — 108 с., іл.
6. *Каленик В.І., Каленик М.В.* Лабораторні заняття з методики навчання фізики Ч.2. Демонстраційні досліди

з окремих тем шкільного курсу фізики / Навч. посібник. — Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2003. — 92 с., іл.

In the article maintenance and organization of lessons is offered on the method of teaching of separate that school course of physics, which is based on experience authors.

Key words: school course of physics, maintenance, organization, lecture, practical employments.

Отримано: 22.06.2005.

УДК 372.53

І.В.Корсун, В.Д.Сиротюк

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ІСТОРИЗМ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО САМОУСВІДОМЛЕННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ФІЗИКИ

У статті запропонована методика викладання курсу фізики з уведенням елементів історичних відомостей про здобутки українських вчених, яка буде стимулювати пробудження національної самосвідомості студентів та учнів і викликати в них інтерес до пошуків внеску українських вчених у розвиток фізичної науки.

Ключові слова: виховання, історизм, методика фізики.

Наука не має батьківщини, але не буває вченого без батьківщини, і те значення, яке його праці можуть мати у світі, він повинен відносити до своєї батьківщини.

Луї Пастер

У процесі вивчення шкільного курсу фізики в учнів має сформуватись уявлення, що створення узагальнюючих теорій базується на величезному експериментальному матеріалі, який здобувається самовідданою працею вчених, інженерів, винахідників; що фізика є основою сучасної техніки і технологій; методи фізики широко використовуються в астрономії, хімії біології, метеорології, геології та інших галузях діяльності людини. Разом із вихованням поваги до науки повинна виховуватися і повага до вчених, які її творять, незалежно від їх національної приналежності. Однак важливо, щоб молодь знала вчених своєї держави, основні напрями їх наукової діяльності і наукові здобутки.

Саме проблемі патріотичного виховання учнів середньої загальноосвітньої школи на героїчних традиціях українського народу присвячено дисертаційне дослідження В.Каюкова [4], де розглянута проблема розриву між досягненнями геніїв української нації і нездатністю учнів до освоєння цих надбань. Така невідповідність викликана у великій мірі успадкованим змістом шкільної освіти, де ігнорувалась національний компонент навчання. Тому розробка змісту шкільної освіти, який слугував би засобом патріотичного виховання учнів є однією **із актуальних проблем педагогічної науки і практики**. Розв'язанню цієї проблеми присвячені також інші дисертаційні дослідження [3, 7]. У роботі М.Головка [3] розглядається проблема використання елементів історії вітчизняної фізики та астрономії у навчально-виховному процесі середньої загальноосвітньої школи. Автор обґрунтовує науково-методичні засади використання матеріалів з історії вітчизняної фізики та астрономії, визначає їх місце у курсі фізики середньої загальноосвітньої школи, розробив методичну систему використання матеріалів з історії вітчизняної науки, яка спрямована на підвищення ефективності навчально-виховного процесу з фізики. Н.Форостяна [7] досліджує вужчу проблему, а саме: вибрані питання історії молекулярної фізики в середніх загальноосвітніх закладах України. У роботі зроблено історико-методичний аналіз виникнення і розвитку досягнень фізичної науки в області молекулярної фізики в Україні протягом II-ї половини XIX — початку XX ст.

У зв'язку з цим ми пропонуємо конкретні форми роботи, які б сприяли формуванню національного са-

моусвідомлення учнів у процесі вивчення шкільного курсу фізики.

Знання відомих у світовій науці прізвищ фізиків-українців та їх праць, безумовно, сприятиме розвитку національного самоусвідомлення. Постає питання як визначити “пов'язаність з українством?”. В основному можна застосувати критерій безпосереднього походження з українських земель або від предків, що хоча б в одній з паростей походять з України. Так, ряд авторів [8] проводять наступну класифікацію:

1. “Українські вчені”, які народилися і працювали на українській землі.
2. “Українські вчені іноземного походження” — вчені, які працюють на теренах України.
3. “Іноземні вчені українського походження”, які народилися в Україні, але працюють за її межами.

У даному випадку на допомогу вчителю може прийти праця [2], де подано короткі біографічні дані більш як 90 українських вчених. Матеріал даного посібника структурований за розділами курсу фізики, що значно полегшує роботу з ним.

Зауважимо, що проблема використання історичних відомостей як засобу виховання молоді вже розглядалася нами у попередніх наших роботах [5, 6].

Велику допомогу вчителю, студенту-практиканту і викладачу у систематизації історичного матеріалу може надати картотека з історії фізики. Занесення потрібних відомостей на окремі картки, які збирають потім в картотеку, є одним із найбільш зручних форм запису. Залежно від призначення картотеки можуть бути хронологічними, тематичними, іменними. Вони постійно поповнюються вчителем (викладачем, лаборантом або членами фізичного гуртка під контролем вчителя) і зберігаються у фізичному (методичному) кабінеті.

Такі картотеки слугують великою опорою у різноманітній педагогічній практиці (на лекції, на уроці, на факультативному занятті, при підготовці доповідей до знаменних фізичних дат, при проведенні тематичних вечорів тощо). Фактичний матеріал таких картотек (складених у межах навчальної програми або ширше останньої) з успіхом може використовуватися і для складання допоміжних таблиць з фізики та з історії фізики і техніки.

Ми пропонуємо методику складання одного із варіантів шкільної картотеки на тему “Вчені-дослідники будови та властивостей твердих тіл”. Імена вчених, наведені у картотеці, висвітлюють їх відкриття, а іноді й цілі розділи чи напрямки у науці. При цьому

можна прослідкувати характер розвитку фізичної науки, що створює правильні та глибокі уявлення про її цілісність та зв'язок із іншими науками.

Картотека створена на стандартних реферативних картках. Матеріал розміщений в алфавітному порядку. На картці вказуються: прізвище вченого, роки його життя, основна область наукової діяльності, зроблені в ній відкриття або винаходи, важливі опубліковані наукові праці, відомості про освіту, внесок у суміжні науки, а також рекомендована література, із якої можна глибше ознайомитися із науковим здобутком цього вченого. Для прикладу наведемо зразок заповнення картки із історичними відомостями про Ф.Моїсеєнка (табл. 1).

Таблиця 1

Зразок заповнення картки картотеки

М Моїсеєнко Федір Петрович (11.11.1754, Лебедин – 24.09.1781, Москва)	Перший український мінералог, педагог (Берг-колегія у Петербурзі), перекладач (латинська), член Лейпцигського економічного товариства.
Освіта: Харківський колегіум; гімназія та університет при Петербурзькій АН (1766-1774); Фрейбергська гірська академія (1774-1779).	
Наукова діяльність: засновник динамічного напрямку у мінералогії (разом із Ломоносовим).	
Найважливіші праці: дисертація "Про важкий шпат" (монографічний опис мінералу бариту – $BaSO_4$); "Мінералогічний твір про олов'яний камінь, складений Федором Моїсеєнковим" (монографічний опис за методом Вернера мінералу касітерит).	
Наукові здобутки:	
✓ виходить за межі описової мінералогії;	
✓ висловлює гіпотезу про вплив природних умов кристалізації, температури та хімічних домішок на формування кристалів;	
✓ підходить до розуміння поняття про парагенез;	
✓ висловив припущення про наявність олова на Уралі та у Сибіру.	
Рекомендована література: Раскин Н.М., Шафрановский И.И. Федор Петрович Моисеенко – минералог XVIII века. – Л.: Наука, 1974. – 178 с.	

Практика показує, що вихованню національного самоусвідомлення молоді сприяє:

- виготовлення стендів, присвячених українським фізикам;
- створення кабінетів історії фізики;
- випуск тематичних стінних газет;
- випуск тематичних радіогазет;
- проведення фізичних вечорів, присвячених історії фізики;
- проведення евристичних бесід, присвячених розвитку фізичної науки на Україні;
- проведення тижнів фізики;
- створення фізичних гуртків та проведення їх відкритих засідань.

Виходячи з вищевикладеного, ми можемо зробити висновки про те, що:

УДК 373

Є.В.Коршак¹, Г.І.Шатковська²¹Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова²Національний авіаційний університет**БОЛОНСЬКИЙ ПРОЦЕС — РЕФОРМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ**

У статті розкриваються основні засади Болонського процесу та особливості його реалізації у вітчизняній освіті.

Ключові слова: Болонський процес, вища освіта, європейська інтеграція, структурне реформування.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включаючи вищу освіту. Україна чітко визначила орієнтир на освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог.

Процес об'єднання Європи супроводжується формуванням спільного освітнього і наукового простору

1. Методика викладання курсу фізики з уведенням елементів історичних відомостей про здобутки українських вчених буде стимулювати пробудження національної самосвідомості студентів і учнів, викликаючи у них інтерес до пошуків внеску українських вчених у розвиток фізичної науки.

2. Окрім виховання патріотизму історизм виконує ще одну досить важливу функцію — виховання гуманності у молоді. Сьогодні досить загострилася проблема співвідношення раціонального та емоційного у особистості людини, а для багатьох ідеалом є "ділова людина", "професіонал". Безперечно, це все добре, але "ділова людина" повинна бути перш за все Людиною, а потім вже професіоналом. У противному випадку не може бути мови про побудову будь-якого цивілізованого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Андріанов Б.М. Нариси з історії розвитку фізики в Україні: Навч. посібн. — Вінниця: ВДП, 1995. — 138 с.
2. *Висвітлення* досягнень українських фізиків в курсі загальної фізики / Укл.: І.Р.Лопатинський, І.Є.Лопатинський, Й.Я.Хром'як. — Львів: ДУЛП, 1999. — 55 с.
3. Головки М.В. Історія вітчизняної фізики та астрономії в курсі фізики середньої загальноосвітньої школи. — Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. — К., 2000. — 179 с.
4. Каюков В.І. Патріотичне виховання учнів загальноосвітньої школи на героїчних традиціях українського народу. — Дис. канд. пед. наук: 13.00.01. — Кіровоград, 1996. — 180 с.
5. Корсун І.В. Українські вчені-дослідники властивостей кристалів // Міжнародної науково-практичної конференції "Україна наукова, 2003". — Т.7. (Історія). — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. — С.42-44.
6. Корсун І.В. Використання історичних відомостей як засіб виховання при навчанні фізики // Матеріали II науково-практичної конференції "Динаміка наукових досліджень, 2003". Т.31. (Педагогіка). — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. — С.10-11.
7. Форостяна Н.П. Історичні аспекти у вивченні молекулярної фізики в середніх загальноосвітніх навчальних закладах України. — Дис. канд. пед. наук: 13.00.02. — К., 2001. — 192 с.
8. Шут М.І., Форостяна Н.П. Вибрані питання історії молекулярної фізики (XVIII — початок XX ст.): Навчальний посібник. — К.: Шлях, 2003. — 152 с.

In the article the method of teaching of course of physics is offered with introduction of elements of historical information about achievements of the Ukrainian scientists. Such method will stimulate awakening of national consciousness of students and students and will cause at them interest to the searches of contribution of the Ukrainian scientists to development of physical science.

Key words: education, historical method, method of physics.

Отримано: 30.05.2005.